

*Голікова М. В.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри морського права
Одеської національної морської академії*

ПРОЦЕС РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ АКТІВ У БОРОТБІ З ПІРАТСТВОМ ТА ТЕРОРИЗМОМ НА МОРІ УКРАЇНОЮ

Анотація. Стаття присвячена правовому регулюванню протидії актам піратства і тероризму на морі шляхом аналізування та розгляду теоретичних та практичних питань, пов'язаних з імплементацією зазначених норм у внутрішнє законодавство України.

Ключові слова: піратство, тероризм на морі, міжнародно-правові акти, реалізація, національне законодавство.

Постановка проблеми. Проблема злочинності на морі є однією з центральних у теорії міжнародного права. Здійснення піратських та терористичних актів призводить до негативних наслідків, зокрема до загибелі людей, знищенню чи пошкодженню суден, різноманітним матеріальним збиткам та перериванню морських перевезень. Успішна протидія і боротьба зі злочинністю на морі за сучасних умов не можливі без координації зусиль міжнародного співтовариства і розвитку регіонального співробітництва.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі розгляду доктрини і практики правового регулювання протидії актам піратства і тероризму на морі з'ясувати їх ефективність, а також теоретичні та практичні питання, пов'язані з імплементацією зазначених норм у внутрішнє законодавство України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для України проблема морського піратства масштабно постала у 2005 р. із захопленням судна «Panagia» з повністю українським екіпажем. Спеціальна група співробітників Апарату Ради національної безпеки і оборони України, що займалася визволенням судна, стикнулася за значною кількістю проблем, основні з яких полягали в недосконалості міжнародно-правових норм та взаємодії спеціальних служб і правоохоронних органів зарубіжних держав [16].

Варто зазначити, що процес реалізації міжнародних актів у будь-якій сфері, у тому числі у сфері протидії піратству і тероризму на морі складається з правового і організаційного механізмів. Проаналізувавши нормативні акти як на міжнародному, так і на національному рівнях, а також діяльність України у сфері реалізації норм міжнародних конвенцій, покликаних протидіяти піратству і тероризму на морі, автор прийшов до висновку, що в Україні піратству характерний, по більшій мірі, організаційний механізм імплементації а морському тероризму – правовий та організаційний механізми. Це й не дивно, тому що морське піратство на території України не здійснюється, бо Чорне море не є базою піратських формувань. Піратство – це злочин глобального характеру, подолання якого можливе лише за умови об'єднання зусиль всього світового співтовариства тому Україна за допомогою організаційного механізму долучається до міжнародних інституцій, що борються з цим злочином та, як приклад, приймає участь в операціях НАТО проти піратів. А от щодо морського тероризму, то в силу того, що тероризм підрозділяється на різні підвиди, терористичні акти можуть відбуватися і на території України, тому наша держава

більш активно займається цими питаннями, як шляхом прийняття нормативних актів, так і з залученням організаційного механізму.

Основою для боротьби з піратами є Конвенція ООН 1982 р., яку Україна ратифікувала Законом України «Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 року» та Угоди про імплементацію Частини XI Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 року від 3 червня 1999 р. [4].

22 лютого 2011 року Президент України підписав доручення «Про активізацію співпраці України з Європейським Союзом у сфері безпеки, попередження загрози піратських захоплень громадян». На його підставі були розроблені та узгоджені з ЄС оновлені плани щодо української участі.

Участь України в міжнародних операціях регулюється Законами України «Про участь України в міжнародних миротворчих операціях з підтримання миру і безпеки» від 23 квітня 1999 року [3] і «Про порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав» від 2 березня 2000 року [5].

В організаційному плані за даними Постійного представництва України при ООН Україна активно залучається до координованих ООН міжнародних зусиль з протидії морському піратству і збройним пограбуванням суден. З 2009 року наша держава на регулярній основі бере участь у засіданнях Ради Безпеки ООН з цієї проблематики, виступаючи співавтором щорічних базових і галузевих резолюцій Ради Безпеки ООН з протидії піратству біля узбережжя Сомалі.

У травні 2010 року за ініціатииви делегації України відбулося перше в історії ООН тематичне засідання Генеральної Асамблеї ООН, присвячене боротьбі з морським піратом. Щороку, в рамках роботи Генеральної Асамблеї ООН, делегація України ініціює і забезпечує включення до тексту резолюції Генеральної Асамблеї ООН з морського права нових положень щодо боротьби з морським піратством, передовсім у сфері посилення соціального захисту жертв піратських нападів і членів їхніх сімей, належної імплементації норм міжнародного права та удосконалення норм національного законодавства у галузі притягнення піратів до відповідальності тощо [11].

Варто зазначити, що Україна з листопада 2010 р бере участь в операції ЄС «Атланта», зокрема в штабі операції (м. Нортвуд, Великобританія).

14 березня 2013 року у м. Брюсселі Українська сторона взяла участь у конференції з формування сил операції ЄС «Атланта», у ході якої визначалися сили та засоби, необхідні для операції на наступний період. Проведено консультації зі Стороною ЄС щодо правових аспектів розширення участі України в операції, зокрема в контексті підготовки до підписання технічної угоди.

18 березня 2013 року із Стороною ЄС проведені робочі консультації щодо можливої участі України в операції ЄС в Малі, а також щодо можливої участі України у місії ЄС із розбудови та

розвитку військово-морських спроможностей країн Африканського Рогу [11].

З метою нормативно-правового регулювання участі ЗСУ в операції триває опрацювання зацікавленими центральними органами виконавчої влади отриманого від сторони проекту Угоди між Урядом України та Радою ЄС про участь України в операції ЄС «Atlanta».

Як бачимо, теза про те, що діяльність України, що направлена на протидію піратства здебільшого має організаційний характер. Стосовно тероризму – справа інша.

У 2003 році в Верховній Раді України прийнято Закон України «Про боротьбу з тероризмом», який спрямований на захист громадян, держави і суспільства від тероризму. Деякі терміни, які передбачені даним Законом варто подати. Відповідно до ст. 1 зазначеного Закону тероризм – це суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей. Як бачимо, в Законі України «Про боротьбу з тероризмом» даний термін використовується чисто в кримінальному сенсі, як злочин. Також варто подати поняття міжнародного тероризму, так як морський тероризм є його підвидом. Згідно з тією же ст.1 зазначеного Закону міжнародний тероризм – це здійснювані у світовому чи регіональному масштабі терористичними організаціями, угрупованнями, у досягнення певних цілей суспільно небезпечні насильницькі дії, пов'язані з викраденням, захопленням, вбивством ні в чому не винних людей чи загрозою зруйнування важливих народногосподарських об'єктів, систем життєзабезпечення, комунікацій, застосуванням чи загрозою застосування ядерної, хімічної, біологічної та іншої зброї масового ураження. Таке визначення міжнародного тероризму є дещо ширше [6, с. 1].

Крім того, питання боротьби з тероризмом в Україні регулюється Кримінальним кодексом України (ст. 258 «Терористичний акт»), за якою терористичний акт – це застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, які створювали небезпеку для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків, якщо такі дії були вчинені з метою порушення громадської безпеки, залякування населення, провокації воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення, або з метою впливу на прийняття рішень чи вчинення або не вчинення дій органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, службовими особами цих органів, об'єднаннями громадян, юридичними особами, або привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів винного (терориста), а також погроза вчинення зазначених дій з тією самою метою. У Кримінальному кодексі України також є 30 статей антитерористичної спрямованості.

Наведемо приклади законодавчих заходів, які були прийняті для виконання міжнародних угод у сфері боротьби з тероризмом [2].

Конвенцію про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства, було прийнято у 1988 році, а набрала чинності вона в березні 1992 року; нині її учасниками є понад 30 держав. Разом із Конвенцією було прийняти і Протокол про боротьбу з незаконними актами, що набрав чинності одночасно з Конвенцією. Україна ратифікувала обидва ці документи Постановою Верховної Ради України «Про ратифікацію Конвенції про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства, та

Протоколу про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки стаціонарних платформ, розташованих на континентальному шельфі» від 17 грудня 1993 року [7].

Після прийняття в грудні 2002 року Міжнародного кодексу з охорони суден і портових засобів (Кодекс ОСПЗ) [10] в Україні був створений відповідно до Наказу Міністерства транспорту України «Про створення Державного унітарного підприємства «Агентство морської безпеки». Дане підприємство покликане виконувати наступні обов'язки:

1. здійснення заходів з реалізації єдиної державної політики в сфері

морської безпеки в Азово-Чорноморському басейні, інших районах Світового океану, в яких здійснюються міжнародні перевезення суднами під державним прапором України;

2. виконання норм, правил, процедур Кодексу ОСПЗ на морському та річковому транспорті України шляхом проведення постійного моніторингу системи безпеки морського судноплавства;

3. забезпечення захисту морської інфраструктури від актів незаконного втручання і її діяльність відповідно до вимог глави XI-2 СОЛАС-74 і кодексу ОСПЗ;

4. співробітництво в питаннях безпеки на морі з відповідними службами інших держав і міжнародними організаціями;

5. проведення оцінки портових споруд і розробка планів для портових споруд, змін і доповнень до них [9].

Указом Президента «Про Положення про Антитерористичний центр та його координаційні групи при регіональних органах Служби безпеки України було створено антитерористичний центр, в завдання якого входить координація дій всіх правоохоронних органів, відомств, органів влади на місцях на випадок реальної загрози теракту [8].

Будучи учасником усіх міжнародних конвенцій і протоколів, що регулюють різноманітні аспекти боротьби з тероризмом серед іншого й у сфері запобігання фінансуванню тероризму, Україна є одним з активних гравців у сфері протидії міжнародному тероризму, реалізуючи свої інтереси, у тому числі у рамках роботи Генеральної Асамблеї ООН.

Виконуючи свої міжнародні зобов'язання Україна регулярно інформує Секретаріат ООН про зусилля, які вживаються Урядом нашої держави на контр терористичному напрямку.

Триває активна співпраця української сторони з Комітетом РБ ООН, заснованим резолюціями 1267/1989 та 1988, якими встановлено санкційний режим та консолідовані списки членів організації «Аль-Каїда» і пов'язаних з ними осіб та організацій.

Президентом України була схвалена Концепція боротьби з тероризмом, в рамках якої протягом 2013-2020 років будуть розроблені і впроваджені заходи спрямовані на виявлення та усунення причин, що можуть призвести до проявів тероризму, захист від тероризму та протидію терористичній діяльності, також налагодження дієвої взаємодії у цій сфері між органами державної влади, органами місцевого самоврядування і громадськістю (53).

Зазначена діяльність буде ґрунтуватися на законодавчо визначених на національному рівні принципах з урахуванням основних положень контр терористичних стратегій ООН та ЄС.

Висновки. Отже, Україна формально здійснює набагато більше заходів для боротьби з тероризмом на відміну від протидії морському піратству. Міжнародно-правова позиція України у сфері боротьби з тероризмом виражена в її активній участі в діючих міжнародно-правових актах, у взятті на себе певних обов'язків по боротьбі з тероризмом і в імплементації в українське законодавство положень відповідних міжнародних документів.

Не дивлячись на те, що Україна не має потужного військового флоту, долучається до загальних зусиль світового співтовариства у протидії морському піратству. Таким чином, на практиці для українських військових, що направляються для участі в операціях з боротьби з піратами стають доступними всі новітні заходи, засоби та механізми, що є вкрай позитивним для розвитку в Україні анти піратської практики.

Виходячи з вище наведеного, доцільне є розробка спеціального Закону України, який юридично вносить участь українських спецпідрозділів у коаліційних операціях по боротьбі з морським піратством. Його прийняття має супроводжуватись корегуванням законів, що регулюють діяльність СБУ та інших силових структур, щодо завдань мирного часу. Це дозволить розблокувати найбільш економічно ефективний шлях розширення участі України в операції ЄС «Atlanta» та інших подібних операціях.

Література:

- Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства 1988 року // Офіційний вісник України. – 2007. – № 3. – Ст. 139.
- Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.
- Про участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки: Закон України від 23 квітня 1999 р. № 613-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 22-23. – Ст. 202.
- Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних націй з морського права 1982 року та Угоду про імплементацію Частини XI Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 року: Закон України від 3 червня 1999 р. № 728-IV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 31. – Ст. 254.
- Про порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав: Закон України від 2 березня 2000 р. № 1518-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 19. – Ст. 144.
- Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20 березня 2003 р. № 638-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 25. – Ст. 180.
- Про ратифікацію конвенції про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки стаціонарних платформ розташованих на континентальному шельфі: Постанова Верховної Ради України від 17 грудня 1993 р. № 3735-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 52. – Ст. 497.
- Про Положення про Антитерористичний центр та його координаційні групи при регіональних органах Служби безпеки України: Указ Президента України від 14 квітня 1999 р. № 379/99 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 7. – Ст. 302.
- Про створення Державного унітарного підприємства «Агентство морської безпеки»: Наказ Міністерства транспорту України від 9 квітня 2004 р. [Електронний ресурс] / Інформаційно-правовий портал «Закони України». – Режим доступу до док.: http://www.uazakon.com/documents/date_in/pg_inccoo.htm.
- Международный кодекс по охране судов и портовых средств от 12 декабря 2002 г.: [Электронный ресурс] / Верховная Рада Украины / Законодательство Украины / Международные документы. – Режим доступа к док.: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/896_035.
- Діяльність України в рамках ООН: [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт постійного представництва України при ООН. – Режим доступу: <http://un.mfa.gov.ua/ua/ukraine-un/general-information>.
- Жуковська Я. В. Морське піратство в рамках національного й міжнародного законодавства України / Я. В. Жуковська: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Міжнародне, наднаціональне та національне право: проблеми конвергенції (м. Одеса, 13 грудня 2013 р.)». – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2013. – С. 142-144.
- Іжак О. І. Перспективи залучення України до міжнародних операцій щодо протидії піратству: [Електронний ресурс] / О.І. Іжак. – Режим доступу до ст.: <http://deflop.org.ua/site/index.php/uk/arhiv/obnoglead/10561-2012-05-31-06-32-09>.
- На шляху інтеграції України до ЄС: інформаційний бюлетень з євро інтеграційних питань. – К., 2013. – № 2 (квітень). – 45 с.
- Панфілова Ю. М. Міжнародно-правовий механізм протидії проявам актів насильства у водах Світового океану: [монографія] / Ю. М. Панфілова; за наук. ред. к. ю. н., проф. Г. О. Анцелевича. – Одеса: Фенікс, 2012. – 216 с.
- Романюк О. І. Регулювання піратства в міжнародному морському праві: [Електронний ресурс] / О. І. Романюк. – Режим доступу до ст.: http://www.rusnauka.com/36_PVMN_2013/Pravo/5_154522.doc.htm.

Голикова М. В. Процесс реализации международных правовых актов по борьбе с пиратством и терроризмом на море Украиной

Аннотация. Стаття посвящена правовому регулюванню протидії актам піратства та тероризму на море шляхом аналізу та розгляду теоретичних та практичних питань, пов'язаних з виконанням вказаних норм в національному законодавстві України.

Ключевые слова: пиратство, терроризм на море, международно-правовые акты, реализация, национальное законодательство.

Golikova M. The process of implementation by Ukraine of international legal acts on struggle with piracy and terrorism at sea

Summary. The article is devoted to legal regulation of counteraction of piracy and terrorism at sea by analysis and consideration of the theoretical and practical issues related to the implementation of these standards into the national legislation of Ukraine.

Key words: piracy, terrorism at sea, international legal acts, implementation of national legislation.